

Vedat Meral

<https://orcid.org/0000-0002-8949-163X>

Graduate Student, Giresun University, Department of History, Türkiye,
vedatmeral2928@outlook.com

Atf Künyesi | Citation Info

Meral, V. (2024). Bâbü İmparatoru II. Şah Âlem'in Oğlu Mirza Civan Baht'ın (Cihandar Şah), Büyük Britanya Kralı III. George'a Mektubu. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (5), 2820-2832.

**Bâbü İmparatoru II. Şah Âlem'in Oğlu Mirza Civan Baht'ın
(Cihandar Şah), Büyük Britanya Kralı III. George'a Mektubu**

Öz

Bu çalışmada Bâbü imparatorlarından II. Şah Âlem'in büyük oğlu Mirza Civan Baht'ın (Cihandar Şah), Büyük Britanya Kralı III. George'a yazdığı mektubun tercümesi yapılmıştır. Ayrıca, mektubun tercümesinden önce Bâbürlüler ve II. Şah Âlem döneminin genel bir değerlendirmesine yer verilmiştir. Diğer taraftan söz konusu mektubun, Bâbürlülerin çöküş sürecini yaşadığı 18. yüzyılın sonlarında Hindistan'da egemen güç haline gelen İngilizler ve Marataların etkin nüfuzu altında saltanat sürmek zorunda kalan II. Şah Âlem döneminde yazılmış olması, devletin, içinde bulunduğu durumu yansıtması adına da önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu makalenin esas muhteviyatını teşkil eden mektubun tercümesine ilaveten, çalışmamızın bu bağlamda ele alınmış olmasıyla da daha sonra benzer konularda yapılacak olan bilimsel araştırmalara katkıda bulunulması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bâbürlüler, İngilizler, II. Şah Âlem, Civan Baht (Cihandar Şah), Britanya Kralı III. George'a Mektup

Letter of Mirza Jahan Baht (Jahanandar Shah), the son of the Bâbü Emperor Shah Âlem II, to King George III of Great Britain

Abstract

In this study, the letter written by Mirza Jahan Baht (Jahanandar Shah), the eldest son of the Bâbü emperor Shah Âlem II, to King George III of Great Britain has been translated. In addition, before the translation of the letter, a general evaluation of the period of the Bâbureans and Shah Âlem II is given. On the other hand, the fact that the letter in question was written during the reign of Shah

Shah Alam II, who had to reign under the effective influence of the British and the Marathas, who became the dominant power in India at the end of the 18th century when the Bābureans were in the process of collapse, is also important in terms of reflecting the situation of the state. Therefore, in addition to the translation of the letter, which constitutes the main content of this article, it is hoped that our study will contribute to the scientific researches to be carried out on similar subjects in the future.

Keywords: *Bāburids, British, Shah Ālem II, Jahan Baht (Jahanandar Shah), Letter to King George III of Britain*

Giriş

Tarihçilerin “Timuroğulları veya Gürkanlılar” diye de adlandırdığı Bâbürlüler, nesep itibarıyla Asya fatihlerinden Emir Timur’a dayanmaktadır. Timur’un 1398’de Hindistan’ı zapt etmesinden dolayı burada hak iddia eden Bâbür İmparatorluğu kurucusu Zahîrüddîn Muhammed Bâbür Şah (1526-1530), Hindistan’a düzenlediği beş seferin sonucunda Delhi Sultanlığı’nın son temsilcileri Afgan hanedanı Lûdîleri Panipet Savaşı’nda (21 Nisan 1526) mağlup edip, Hindistan’da yeni bir Türk devleti kurmaya muvaffak oldu (Bâbür, 1970, s. 430-435; Roux, 2008, s. 331-345; Galip ve Gömeç, 2003, s. 103-112; Konukçu, 1991, s. 396-400). Bâbür Şah’ın oğlu ve halefi Hümâyün Şah (1530-1540, 1555-1556) döneminde devlet, Afgan Sûrî hanedanı tarafından ele geçirilse de Safevi hükümdarı Şah Tahmasb’dan alınan destekle Hindistan’da Bâbürlü egemenliği yeniden tesis edildi (Gülbeden, 1944, s. 66-115; Konukçu, 1998, s. 481-483; Bayrak, 2006, s. 420-434; Konukçu, 1991, s. 400-404; Anadol, 2006, s. 858-860). Ancak, Sûrîlerden Hindistan tahtını geri alan Hümâyün Şah’ın ömrü daha fazla saltanat sürmeye yetmedi. Ölümünün ardından yerine geçen oğlu Ekber Şah (1556-1605) döneminde ise Bâbürlüler, artık sahip oldukları toprakları korumanın ötesinde sınırlarını genişletmeye başladı ve bu siyaset, Bâbürlü yükseliş devrinin son güçlü hükümdarı Âlemgîr Evrengzîb’in (1658-1707) ölümüne dek devam etti. Bâbürlüler, Evrengzîb’in hayatını kaybettiği yıl olan 1707’de Hindistan’ın neredeyse tamamına hükmeder duruma geldi (Fisher, 2020, s. 199; Findley, 2019, s. 207-209; Şahin, 2020, s. 122-129; Merçil, 2021, s. 324-325). Evrengzîb’in vefatının ardından 18. yüzyılda veraset savaşlarına sahne olan Bâbür İmparatorluğu’nun ilk on üç yılında taht on kez el değiştirdi. Hanedan üyelerinin bu taht savaşlarını fırsat bilen yerel güçler ve bazı eyalet valileri bağımsızlık için harekete geçti. Ayrıca dış tehditler de artmaya başladı. Dolayısıyla ise Hindistan’daki son Türk devleti Bâbürlülerin otoritesi gittikçe daha da sarsılmaya başladı.

1736’da İran’da yaşanan iktidar değişikliğinin ardından Afşar hanedanından Nadir Şah, önce Kandahar meselesi, daha sonra da Afgan Galzay kabilesinin tacizleri sebebiyle Bâbürlüler ile anlaşmazlığa düştü. Nadir Şah, bunun üzerine 1738’de Kabil’i, 1739’da Delhi’yi zapt edip,

ünlü Taht-ı Tâvus tahtını da alarak büyük bir ganimetle İran'a döndü. Nadir'in bu istilasından sonra, 1747 yılında Bâbürlülere ikinci darbeyi Afgan lider Ahmet Şah Dürrani vurdu. Aynı yıl Hindistan'a saldıran ve burada büyük bir nüfuz kazanmış olan Marataları bozguna uğratan Ahmet Şah Dürrani, Kuzey'e çekilmeden önce Hindistan'ın yönetimini "Mücâhidüddin Ebû Nasr" unvanını taşıyan Bâbürlü hükümdarı Ahmed Şah Bahadır'a (1748-1754) bıraktı. Ahmed Şah Bahadır'dan sonra yerine daha evvel saltanat sürmüş olan Cihandar Şah'ın (1712-1713) oğullarından 55 yaşındaki Azizüddin, "II. Âlemgîr Şah" unvanıyla Bâbürlü tahtına oturdu (1754-1759). Etkili bir yöneticilik yapamayan Âlemgîr Şah, neticede 1759'da bir suikasta kurban gitti ve yerine "Şah Âlem" unvanıyla oğlu Ebü'l-Muzaffer Celâlüddîn Mîrzâ Abdullah Âlem Alî Cevher (1759-1806) geçti. Şah Âlem, özellikle bu dönemde Hindistan'daki nüfuzunu daha da artırmış olan İngilizlerin gücünü kıramayınca hayatının ve saltanatının son zamanlarını, İngilizlerin 1803 yılında Delhi'yi ele geçirmesinin utancı içinde geçirdi ve 1806'da hayatını kaybetti. Şah Âlem ardından Bâbürlü tahtına oğlu II. Ekber Şah (1806-1837) geçti. Ancak, II. Ekber Şah, Bâbürlü tahtında sembolik olarak oturmuş ve devlet işleri gayri resmi de olsa tamamıyla İngilizlerin eline geçmiştir (Richards, 2021, s. 195-354; Kışmir, 2019, s. 103-104; Kulke ve Rothermund, 2001, s. 283-322). II. Ekber Şah'ın ardından tahta II. Bahadır Şah (1837-1858) çıkmış ve Bâbürlülerin son hükümdarı olmuştur. 1857 yılındaki Büyük Hint İsyanı'nı bastırmasının ardından Hindistan'ın idaresini tamamen ele geçiren İngilizler, II. Bahadır Şah'ı Myanmar'ın Rangon şehrine sürgüne gönderip, Hindistan'daki son Türk devleti Bâbürlülere son vermiştir (Ali, 2020, s. 87-139; Bayur, 1987, s. 228-229).

1.II. Şah Âlem Dönemine Genel Bir Bakış

II. Şah Âlem'in saltanatı (1759-1806), Bâbürlüler açısından tam bir kaos ortamının hâkim olduğu ve çöküş sürecinin daha da hızlandığı bir dönemi kapsar. Şah Âlem saltanatını, 17. yüzyılın başlarında diğer Avrupalı şirketlerin yaptığı gibi Bâbürlülerden ticari imtiyazlar alarak Hindistan'da zamanla siyasi ve askeri bakımdan büyük bir güç haline gelen İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ve imparatorluğun ezeli düşmanı Marataların tahakkümü altında geçirmek zorunda kalmıştır.

Babası II. Âlemgîr'in (1754-1759), veziri İmadülmülk (Gaziüddin Han) tarafından öldürüldüğü sırada Bengal ve Bihar'da seferde olan II. Şah Âlem, babasının vefat haberini alır almaz kendisini padişah ilan etti. Ancak başkent Delhi'de durum karışık olduğundan oraya gitmedi. Zira İmadülmülk, II. Âlemgîr'i öldürdükten sonra Âlemgîr Evrengzib'in küçük oğlu Kambahş'ın torunlarından Muhyi'l-mille'yi (Muhammed Muhyi's-sünne'nin oğlu) "III. Şah Cihan" unvanıyla padişah ilân etti. Ancak onun padişahlığı sözde kaldı ve fiili bir saltanat sürmedi. Daha doğrusu o kargaşa sırasında kimin padişah olduğu hatta bir padişahın bulunup

bulunmadığının dahi pek önemi yoktu. Fakat Şah Âlem kendisini padişah ilan edince, Eved (Avadh) Nevvabı (valisi) Şücaüddevle'yi vezirliğe, Rohilkent Afganlarından Necibüddevle'yi de Emîrülümerâ'lığa (başkomutan) tayin etti. Şah Âlem, saltanatının başlarında Şücaüddevle ile beraber Bundelkent bölgesindeki Kalpikent, Cansi ve Kalincar kurganlarına ve bu civardaki Marata ve Bundelalara karşı düzenlediği seferden zaferle çıktı. Bu seferinde iki kenti ele geçiren imparator, diğer iki kentin racasını da haraca bağladı (Sarkar, 1934, s. 213-215; Bayur, 1987, s. 127-150-151).

Şah Âlem'in seferde olduğu sırada İngilizlere karşı yaptığı savaşı kaybetmiş olan Bengal Nevvabı Mîr Kasım Ali Han, Benares'e gelerek imparatorudan ve Şücaüddevle'den yardım talep etti ve İngilizleri mağlup edene kadar yapacakları tüm masrafları karşılayacağını vadetti. Neticede Bâbürlüler 22 Ekim 1764'de Buksar'da, 1765'te ise Kora'da İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin sepoy ordusu karşısında ağır bir yenilgiye uğradı. Bu savaşın ardından İngilizlerin himayesine giren Şah Âlem, 1765'ten 1771'e kadar Allahabad'da yaşamak zorunda kaldı. Ayrıca İngilizler, Mir Kasım'dan savaş tazminatı olarak üç milyon rupinin yanı sıra Orissa, Bengal ve Bihar'ın vergilerini toplama hakkını aldı. İngilizler de buna karşılık Şah Âlem'e yılda 2,600,000 rupi maaş ödemeyi üstlendi (Cheema, 2002, s. 316-326; Bayur, 1987, s. 151-152; Konukçu, 1991, s. 400-404). Bâbürlüler Buksar Savaşı'nın ardından İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin tahakkümü altına girmiş ve Bâbürlü hükümdarı ise İngilizlerden maaş alan bir memur konumuna düşmüştür. Şah Âlem'in Allahabad'da kaldığı süre boyunca başkent Delhi'de ise kendisini, oğlu Mirza Civan Baht ve Necibüddevle temsil etmiştir.

Şah Âlem, İngiliz tahakkümünden kurtulmak için Hindistan'ın en büyük yerel güçlerinden Maratalardan gelen yardım talebini kabul etti. Marataların Şah Âlem'e destek verme amaçları ise Bâbür imparatoru resmen Hindistan egemeni sayıldığından, onun adını kullanarak planladıkları fütuhata meşruiyet kazandırmaktı. Neticede Marata generali Mahadci Sindia'nın (Shinde) koruması altında Allahabad'dan ayrılmayı başaran Şah Âlem, 25 Aralık 1771'de büyük bir alayla, bu sırada Marataların kontrolüne geçmiş olan başkent Delhi'ye girdi. Aynı yıl Marataların teşvikiyle Rohilkent'in imparatorluk topraklarını geri almak için harekete geçen Şah Âlem, Zabıta Han'ı yenerek Pathargarh Kalesi'ni hazinesiyle birlikte ele geçirdi. Ancak, bir müddet sonra Marataların aşırı hırs, yağma ve kendisine karşı saygısızlıklarının farkına varıp, bu defa da bunlardan kurtulmanın yollarını aramaya başladı. Hatta İrani beylerden Necef Han'a, Maratalara karşı gerekirse silahla mukavemet etme emrini verdi. Fakat Delhi'ye gelişinden bir yıl sonra Maratalar yeniden Delhi'ye saldırdı ve Bâbürlüleri yenilgiye uğrattı. Bu yenilginin ardından yapılan bir anlaşmayla Kora ve Allahabad Maratalara bırakıldı (Polier,

1947, s. 21-35; Varma, 1956, s. 5-6; Dalrymple, 2023, s. 312-317; Datta, 1965, s. 56-57; Sarkar, 1934, s. 649-650).

Delhi'deki bu gelişmeler üzerine İngilizler 1773'te Şah Âlem'e her yıl ödedikleri maaşı kesip, ellerindeki Kora ve Allahabad'ı para karşılığında Eved (Oud) Nevvabı'na devretti. Ertesi yıl da Doğu Hindistan Şirketi'nin başındaki Warren Hastings'i Bengal'in ilk valisi olarak atadı. Bu sırada Maratalar ise imparatoru, Pune'de bulunan Marata pişvasını (lider) Emîrülümerâlîğa, hiç sevmediği Zabita Han'ı ise pişvanın Delhi'deki vekili olmaya zorladı. Ancak pişvanın ölümü, Marata ordusunun Güneye dönmesi, Marataların kendi iç çekişmeleri ve İngilizlerle savaşları yüzünden Şah Âlem bir müddet daha Maratalardan kurtulmuş oldu (Duff, 1912, s. 214; Bayur, 1987, s. 155; Sarkar, 1934, s. 36-84). Şah Âlem neticede gerek İngilizler gerek Maratalar ve gerekse naip ve diğer bölgesel güçler arasında değişen ittifaklar kurup otuz yıl daha mücadele etti. Nihayet Gulam Kadir Rohilla adındaki naip, geriye yağmalanacak çok az bir mal kaldığını görünce öfkeleni ve 1788'de Şah Âlem'i tahttan indirip gözlerini kör ettirdi. Bununla da yetinmeyen naip, imparatoru hapsedip, yerine uzaktan kuzeni Bîdârbaht'ı geçirdi. Beş ay sonra ise Maratalar Delhi'yi ele geçirip, gözleri görmeyen Şah Âlem'i yeniden tahta oturtular (Ali, 2020, s. 87-89; Bayur, 1987, s. 228-229; Fisher, 2020, s. 324-325; Dalrymple, 2023, s. 16). Fisher'in de belirttiği üzere Bâbürlü egemenliğinin bu dereceye varan bir aşağılanma ve iktidar yoksunluğu karşısında ismen de olsa ayakta kalmış olması dikkat çekicidir (Fisher, 2020, s. 324-325). Nitekim, Mahadci Sindia'nın ordusunda generalliğe kadar yükselen ve askeri bir maceracı olan Fransız Benoît de Boigne'nin 1790'da Kızıl Kale'de bizzat huzuruna çıktığı Bâbürlü hükümdarı için hatıratında dile getirdiği şu sözleri, Şah Âlem'in, tahtında sembolikte otursa, Hindistan'da Bâbürlü hanedanına gösterilen hürmetin ne denli büyük olduğunun açık bir göstergesidir, *"Timur (Bâbü) hanedanına duyulan saygı o kadar güçlü ki, tüm alt kıta onun otoritesinden çekilmiş olsa bile, sıradan bir prens asla hükümdar unvanını almaya niyetlenmiyor... ve Şah Âlem II hâlâ Bâbü tahtında oturuyor ve her şey hala onun adına yapılıyor"* (Boigne, 1830, s. 94-95).

Gerçekten de İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 1803'te Delhi ve civarını ele geçirdiğinde Şah Âlem'i egemen güç olarak kabul etti. Şirket, yakın çevrede bulunan son derece sınırlı "tahsisli topraklardan" (imparatorluk topraklarının zerresi nispetinde bir alandan) elde ettiği gelirlerden imparatora yıllık 1.150.000 rupilik bir emekli maaşı bağladı. Ancak şirket, yaşlanan ve gözleri görmeyen Şah Âlem'i aktif siyasete katılmaktan men etti, dahası halefinin kim olacağına karar verdi. Şah Âlem'in 1806'da ölümünün ardından tahta oğlu II. Ekber geçti (1806-1837). Delhi'nin sınırları dışında yaşamamış olan II. Ekber, şirketin yerleşik siyasi vekilinin yakın gözetim ve denetimi altında tutuldu. Fakat bütün bunlara rağmen imparatorun

sarayında yer almak, bahsettiği unvan ve hiltlere kavuşmak, birçok Hintli ve İngiliz için hala cezbediciydi (Fisher, 2020, s. 324-325).

2.Mektubun Yazarı Mirza Civan Baht'a Dair

II. Şah Âlem'in en büyük oğlu Mirza Civan Baht (d. 1749/1788 ö.) Delhi'deki Kızıl Kale'de doğmuştur. Gençlik yıllarını Bâbürlülerin en çalkantılı döneminde geçiren Civan Baht, akıl hocası Hafız Rahmet Han'ın (d. 1723/1744 ö.) himayesinde askeri eğitim dersleri alarak yetişmiştir.

O, Ağustos 1760'ta Delhi'yi ele geçiren ve III. Şah Cihan'ı (s. 1760) tahttan indiren Marata generali Sadashivrao tarafından resmi olmamakla beraber "Cihandar Şah" unvanıyla Delhi'de tahta oturtulmuş, babasının naibi olarak Necibüddeve ile birlikte devlet işlerini yürütmüştür. 1788 yılında ise Marata reisi Mahadci Sindia ile ittifak yapmayı reddedip, Maratalara karşı yardım kuvvetleri topladığı sırada Agra'da 39 yaşında hayatını kaybetmiştir (Keene, 1876, s. 130; Bayur, 1987, s. 133). Civan Baht'ın fiziksel ve karakteristik özelliklerine dair en kapsamlı bilgilere ise Doğu Hindistan Şirketi hizmetinde bulunmuş ve Bâbürlü sarayında zaman geçirmiş Fransız bir asker ve mühendis olan Antoine Louis Henri Polier'in hatıratında rastlamaktayız.

Hatıratında, Civan Baht'a detaylı bilgiler aktaran Polier şunları kaydeder:

"Mirza Civan Baht, diğer adıyla Cihandar Şah, imparatorun çocuklarının en büyüğüdür ve büyük babası II. Âlemgîr Sâni'nin öldürülmesinden, III. Şah Cihan Sâni'nin Maratalar tarafından hapsedilmesinden ve Gaziüddin Han'ın (İmadülmülk) kaçışından sonra, Delhi'de babasına vekil olarak tahta çıkarılan ve imparatorun dönüşüne kadar tahtta kalan şehzadedir. Yaklaşık 27 yaşında, orta boylu, güçlü ve iyi yapılı, hoş ve temiz yüzlü, tatlılıkla karışık bir sertlikte, davranışlarında ise oldukça özgür biri. Sahip olması gereken vakarı her zaman koruyamaz ve gelecekteki saadeti için meseleler hakkındaki düşüncelerini gereğinden fazla açık eder. Ancak son zamanlarda, şüphesiz iyi dilekte bulunanların bazı uyarılarının bir sonucu olarak daha ihtiyatlı davranmaya başlamıştır. Kendisine büyük güven duyan imparatora çok bağlıdır, ancak görünüşte büyük bir ilgi göstermesine rağmen vezire karşı kalbinde samimi bir dostluk taşımadığı söylenir. Harcamalarını, çok büyük olmayan gelirlerine göre dengeleme konusunda çok titiz değildir. Ayrıca zevke ve kadınlara çok düşkündür ve bunların peşinde özgürce koşmaya çok meyillidir. İmparatorluğun veliahdı işte böyle biri: Babası ya da büyükbabasının sahip olduğundan çok daha fazla enerjiye ve heyecana sahip olduğu kesindir, ancak yine de Timur'un son torunlarının, uzun yıllar boyunca atalarına ait olan geniş egemenliklerini ve güçlerini geri almalarını ve bunlardan yararlanmalarını

engelleyen şeyleri aşmalarını sağlayacak yeterli bir güce sahipmiş gibi görünmüyor bana. Aksine, son altı imparator için çok ölümcül olduğu kanıtlanmış olan o nefsanî tembelliğin altında kısa sürede ezilmesi çok muhtemeldir” (Polier, 1947, s. 70).

3.II. Şah Âlem'in En Büyük Oğlu Mirza Civan Baht'ın (Cihandar Şah), Büyük Britanya Kralı III. George'a Yazdığı Mektubun¹ Tercümesi²

Allah'a Dua ve Giriş³

Sen ki yüce doğanın ışığının ve ihtişamının ilk nesnesi olan, büyük hükümdarların düşüncelerine ve dualarına her zaman anılmakla başlanması gereken övgüsün; saflığının göz kamaştırıcı parlaklığı tüm yaratılışın yüzüne bir nur gibi yayılan ve kudretli kolunun sonsuz gücü en alçak yerden en yüksek göklere kadar uzanan. Kullarına hakikatinin elçisi olarak görevlendirdiğin seçilmiş peygamberin Muhammed'e merhametinle öğüt ver ve yardım et; onun erdemli soyunu, savunucularını, doğru yolun dayanağı olan yoldaşlarını ve ashabını güçlendir ve tasdik et! En yüce prence: Evreni süsleyen, Feridun⁴ gibi onurlu, dünyaya adalet dağıtan hükümdar, dostların koruyucusu ve düşmanların korkunç intikamcısı, tahtı İskender'inki gibi görkemli ve Cemşid⁵ gibi ihtişamlı, neşeli bir görünüme ve uğurlu bir talihe sahip, İngiltere'nin en yüce kralı, Darius⁶ kadar büyük, yüce, ihtişamlı, kraliyet alametlerinin efendisi, güçlü krallıklardan haraç toplayan, bilinsin ve anlaşılın; Bu hitaptan önce, arzuhalciniz; Hindistan İmparatorluğu'nda ortaya çıkan karışıklıklar, soylular ve yüksek şöhretli Ümerâlar arasındaki çekişmeler, kötülerin isyankar planları, tuzaklar, ihanetler ve itaatsiz tebaanın komplolarına karşı, imparatorluk ailesinin yardımına ve desteğine gelinmesi talebi, ünlü hükümdarımız ve muhterem babamız, Cihan Hakani⁷ Sahip Kıran'ın⁸ imparatorluk makamına bağlılığın aydınlık feneri ve (Gürgan)⁹ ailesinin görkemli meşalesi yüce hükümdarımızın emriyle yüksek itibarlı Nevvab'a, Bay Hastings'e, Bahadur'a, Genel Vali'ye ve size bildirilmiştir. Bu beklenti içinde dört yıl boyunca biz (şehzade), dostlarımız İngilizlerle

¹ Yukarıdaki mektup 1787 yılının başında, Şehzadenin Lucknow'dan Delhi'ye hareketinden önce yazılmıştır; ancak yazar, bu mektubun İngiltere'ye gönderilip gönderilmediğini özenli araştırmalarına rağmen öğrenememiştir. Fakat konusu, o dönemde imparatorluk ailesinin perişan durumunun sadık bir resmini içerdiğinden, bu mektubu hatıratına eklemeye değer bulmuştur.

² Bâbü imparatoru II. Şah Âlem'in büyük oğlu Mirza Civan Baht tarafından Farsça kaleme alınan bu mektup, William Francklin'in *The History of the Reign of Shah-Aulum: The Present Emperor of Hindostaun* adlı hatıratının ekler kısmında İngilizce tercümesi ve Farsça tıpkı basımı ile beraber verilmiştir. Bkz. (Francklin, 1915).

³ Asya'daki prenslerden ve büyük adamlardan gelen tüm mektuplar benzer bir girişle başlar.

⁴ Adaletiyle ünlü bir Pers kralı.

⁵ Persepolis sarayını inşa ettirdiği söylenen bir Pers kralı.

⁶ M.Ö. 522-485 yılları arasındaki Pers kralı.

⁷ Hakan: bir İskit veya Moğol unvanı, tarihçilere göre ilk olarak büyük Timur tarafından Tataristan'ın fethi sırasında benimsenmiş ve Hindistan tahtında oturan tüm soyluları tarafından yaygın olarak benimsenmiştir.

⁸ Timuroğullarının (Bâbürlülerin) büyük başbuğu Emir Timur'un doğumu sırasında gezegenlerin uğurlu bir birleşiminden ya da diğerlerine göre, imparatorluk onuruna eriştiğinde aldığı unvan.

⁹ Timurlu ailesinin veya hanedanının adı.

ve imparatorluğun veziri olan canımız kadar sevdiğimiz kardeşimizle birlikte ikamet ettik ve bu süre boyunca Doğu Hindistan Şirketi'nin danışmanlarından imparatorluk otoritemizin ve atadan kalma egemenliğimizin yeniden tesis edilmesini talep etmekten geri kalmadık. Bu süre boyunca, hükümetin rehabetinden ve hilekar Marataların ve (fitnecilerin başı olan) Sindia'nın gelişinin bir sonucu olarak, on kat daha artan bu karışıklıklar ve isyanlar, muhterem babamızın sıkıntısını artırdı; Tahttan, yukarıda adı geçen şefe, eski soyluların bağlılığını kazanmak ve sıkıntı içindeki köylülere koruma sağlamak için verilen değerli tavsiyeler ve faydalı öğütler bir yana (ilahi lütuf altında imparatorluğa güvenlik ve süreklilik kazandıran bir davranış), bu nankör şef, imparatorluk iradesine aldırmadan, uygunsuz davranışlarıyla imparatorluğumuzun Raca ve prenslerini, özellikle de Caypur'un en ünlü prensi, sadakat timsali Maharaca Pratap Sing'i ve aynı şekilde her ikisi de imparatorluk ailesine kan bağıyla bağlı olan Codpur hükümdarını öfkeliendirene kadar sürekli ve değişmez bir muhalefetle kendini göstermeye devam etti. Zulmün kaynağını cezalandırmak için birleşen bu savaşçı şefler, ona savaş açtılar ve onu mağlup ettiler. Öyle ki, Emîrülümerâ ya da soyluların şefi makamından mahrum bırakılarak, imparatorluk gözdesinin zirvesinden bir anda düştü ve yok oluşun ve hor görülmenin uçurumlarına yuvarlandı.

Bir tarafta, Gulam Kadir Han (tüm hayatı devletin güvenliğine karşı komplo kurmakla geçen, tutuklanan Afgan Zabita Han'ın oğlu) isyan bayrağını açtı. Onun bu örneği diğerlerini de cesaretlendirince, karışıklıklar imparatorluk sarayının eşliğine kadar ulaşacak kadar korkunç bir hal aldı; öyle ki, muhterem babamız, bu yakıcı ateşi söndürmek için yoğun çaba sarf etmek zorunda kaldı. Bu amaçla, imparatorluk sarayının yardımına koşması için yüksek itibarlı Genel Vali'ye (Earl Cornwallis) olduğu gibi, sevgili kardeşimiz imparatorluk vezirine de tekrar tekrar ve acil emirler gönderdi. Ancak imparatorluk talebinin ulaşması üzerine ne Genel Vali'nin ne de imparatorluk vezirinin imparatorumuzun bu yöndeki emirlerini almadıkları anlaşıldığından, gerekli yardımı esirgemek zorunda kalmışlardır. Bu sebeple, ihtiyatlılık belimizi kararlılık kemeriyle kuşatarak ve gözlerimizi gelecekteki olaylara ve sıkıntımızın bu fırtınalı okyanusunda ilahi takdirin merhametine çevirerek, otoritemizin yeniden tesis edilmesi için Majestelerine güveniyoruz. Eğer evrenin tahtını süsleyen Majesteleri, bu topraklarda imparatorluk otoritesinin yeniden tesis edilmesi, asi tebaamızın cezalandırılması ve yüce Timur Hanedanı'nın yeniden kurulması için Genel Vali'ye yüksek emirlerini vermeyi lütfederse, böyle bir davranış, cömertliğin gereklerine ve hükümdar prenslerin adetlerine tamamen uygun olacaktır. Ve son olarak bu nazik müdahalenin sonucu Tanrı'nın kullarını huzura kavuşturarak ve dağılmış bir imparatorluğa barış ve bolluk sağlayarak, Majestelerinin adını yeryüzünün

prensleri arasında ünlü kılacaktır. Muhterem babamız olan imparator hazretleri, her türlü minnettarlık bağıyla bağlı şekilde, Majestelerini hayattan daha değerli bir kardeş olarak görüyor ve buna göre, yeğeniniz gibi sevecen bir unvanla onurlandırılmayı umuyor. Yeniden doğuş için Majestelerinin ihtişamının ve refahının neşesi, şan ve uğurlu talih aleminde ebediyen göz kamaştırıcı olsun.

Sonuç

Hindistan'da son Türk devleti Bâbürlüler açısından II. Şah Âlem'in saltanat yılları, çöküşün daha da hızlandığı ve devletin yıkılışına daha da yaklaşıldığı bir dönemi kapsamaktadır. Nitekim bu dönem hakkında gerek yukarıdaki incelememiz gerekse mektubun içeriğine bakıldığında Bâbürlülerin artık Hindistan'da otoritesini tamamen kaybettiği ve büyük bir imparatorluktan geriye yalnızca Delhi bölgesine sıkışıp kalındığı görülmektedir. Ancak bu çalışmamızdan da çıkardığımızı göre Bâbürlüler 18. yüzyılın sonuna gelindiğinde eski güçlerinden çok uzak olsalar bile hanedanın mukaddes hatırasına duyulan saygı hâlâ devam etmiştir. Öte taraftan Mirza Civan Baht'ın Büyük Britanya Kralı III. George'a yazdığı mektubun son kısmında imparator babası için Kral III. George'dan bir unvan istemesi, Bâbürlü nüfuzunun Hindistan'da düştüğü konumu açıkça ortaya koymaktadır. Bâbürlü çöküş devrinin yalnızca bir örneğini oluşturan bu mektubun, 17. yüzyılda Bâbürlülerden ticari imtiyaz elde ederek, zamanla siyasi ve askeri bir güç haline gelen İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin, Hindistan'daki bu son Türk devletine verdiği zararın ulaştığı boyutları göstermesi bakımından önemli olduğu kanaatindeyiz. Zira İngilizler, Bâbürlülerin yıkılmasına sebep olmakla kalmamış, bu devletin yıkıldığı 1858 yılından, modern Hindistan Devleti'nin kurulduğu 1947 yılına kadarda bu ülkeyi sömürgesi haline getirerek Hindistan tarihinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.

Kaynaklar

Ali, H. A. (2020). *Hindistan'da Türklerin Son Savaşı 1857*. Platanus Publishing.

Anadol, C. (2006). *Tarihe Hükmeden Millet Türkler*. Bilge Karınca Yayınevi.

Bâbür, Z. M. (1970). *Bâbürnâme* (Çev. R. Rahmeti Arat). Milli Eğitim Basımevi.

Bayrak, M. O. (2006). *Türk İmparatorlukları Tarihi*. Bilge Karınca Yayınevi.

Bayur, Y. H. (1987). *Hindistan Tarihi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Boigne, B. D. (1830). *Mémoire sur la carrière militaire et politique de M. le général comte de Boigne: suivi de notes historiques*, ed. George-Marie Raymond, Société royale académique de Savoie.

Cheema, G. S. (2002). *The Forgotten Mughals*. Rajkamal Electric Press.

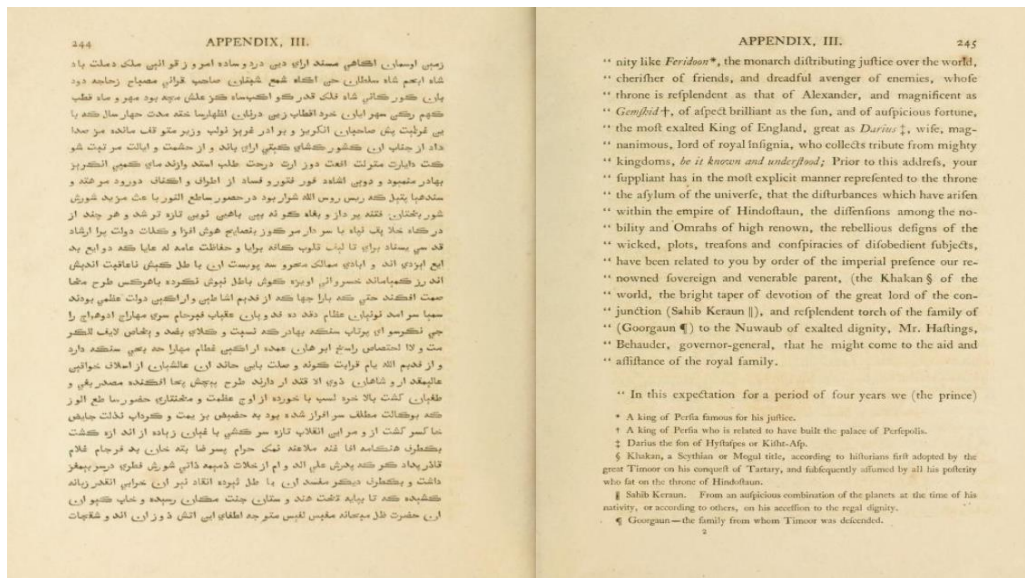
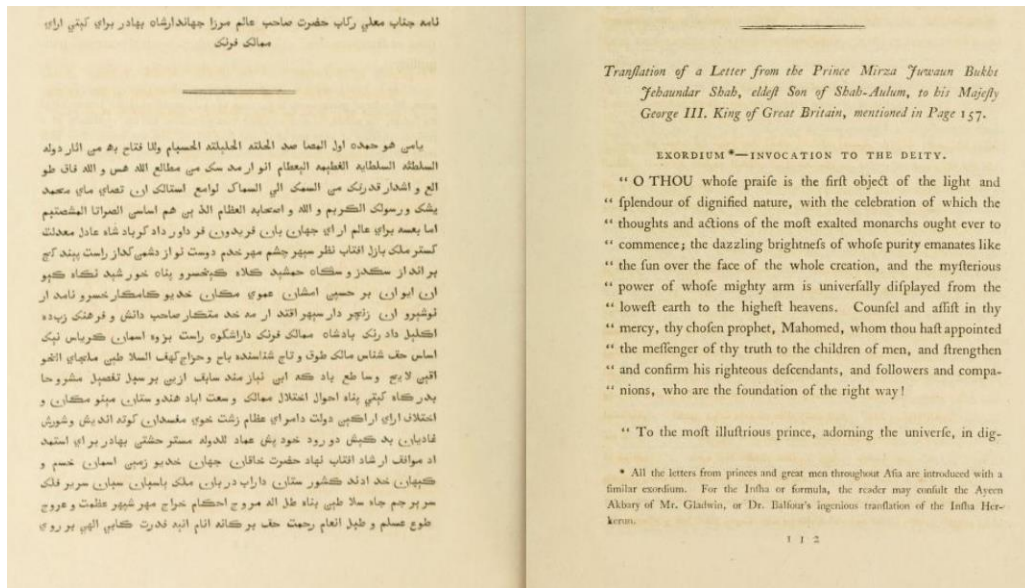
- Dalrymple, W. (2023). *Anarşi: Doğu Hindistan Şirketi'nin Amansız Yükselişi* (Çev. İ. Hakkı Yılmaz). Albaraka Yayınları.
- Datta, K. (1965). *Shah Alam II and the East India Company*. The World Press.
- Duff, J. G. (1912). *A History of The Mahrattas*. Law Booksellers & Publishers.
- Findley, C. V. (2019). *Dünya Tarihinde Türkler: Asya'nın Bozkırlarından Avrupa'nın İçlerine* (Çev. A. Anadol). Alfa Yayınları.
- Fisher, M. (2020). *Bâbürlüler: Hindistan'da Bir Türk İmparatorluğu* (Çev. M. Fatih Çalışır). Kronik Yayınevi.
- Francklin, W. (1915). *The History of the reign of Shah Aulum, the present emperor of Hindustaun*. Allahabad: Panini Office.
- Galip, M. ve Gömeç, S. Y. (2003). *Hindistan'da Türkler*. Berikan Yayınevi.
- Gülbeden, (1944). *Hümayunnâme* (Çev. A. Yelgar). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Keene, H. G. (1876). *The fall of the Moghul Empire: an historical essay*. Allen.
- Kişmir, A. (2019). *Pakistan Tarihinde Türkler*. Demavend Yayınları.
- Konukçu, E. (1991). Bâbür. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 4, ss. 396-400). TDV Yayınları.
- Konukçu, E. (1991). Bâbürlüler. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (4, s. 400-404). TDV Yayınları.
- Konukçu, E. (1998). Hümayun. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (18, s. 481-483). TDV Yayınları.
- Kulke, H. ve Rothermund, D. (2001). *Hindistan Tarihi* (Çev. M. Günay). İmge Kitabevi.
- Meral, V. (2023). Bâbür İmparatorluğu'nda Padişah Unvanları ve 'Gazi' Padişahlar. *Mavi Atlas*, 11(1), 54-62.
- Merçil, E. (2021). *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, Bülge Kültür-Sanat Yayınevi.
- Polier, A. L. H. (1947). *Shah Alam II and his court: a narrative of the transactions at the court of Delhy from the year 1771 to the present time*.
- Richards, J. F. (2021). *Babür Türk İmparatorluğu: Tarih, Kültür, Teşkilat* (Çev. Y. Tekin). Selenge Yayınları.
- Roux, J. P. (2008). *Büyük Moğolların Tarihi: Bâbür* (Çev. L. Arslan Özcan). Kabalcı Yayınevi.
- Sarkar, J. (1934). *Fall of The Mughal Empire*, M. C. Sarkar & Sons, LD.

Şahin, H. H. (2020). *Hindistan'da Türk Rönesansı: Ekber Şah ve Dini İlahisi*, Selenge Yayınları.

Şahin, H. H. (2014). Bâbürlülerin Etnik Menşei Hakkında Bir Mülâhaza, *Hacettepe Üniversitesi II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu*, Ankara.

Varma, S. P. (1956). *A Study In Maratha Diplomacy (1772-1783)*. Mufid-i-'Am Press.

Ekler

خاصی کرامت انصاف عالی التو التو و تو ای بر ای این نبار مند در خدای الهی و ز
 برادر نوبیر نواب وزیر و صاحبان الکبری و حشمت کورنر بهادر شفتی طلب حضور
 بهماچین دل نظین کتفه رهوه سکن از آن اب شوه بنا کتبه کتبه تمام عز ابراد
 باشد هر چند حشمت و مرتبت کورنر بهادر به ایام الاکام ابلاغ و ارشادات قد سی
 نموده شد کورنر بهادر بسبب مجبور کتفه از طرف این ولایت بشه عموی مگن
 حشمت بش قدمی نسبت مجبور بودند لیکن برادر نوبیر نواب وزیر هم اقدام برین
 امر نمودند و اسمال حکتم کتبی مطاع اکتاب سماع کتفه نظر لوازم انور است به
 حکم این عموی مگن سجا این نیازمند لا جرم کتفه همت بظاق غز سبت مستکام
 بسته و نظر بر امجاد قبیلی و تا عهد اب لا ربیبی و تو فیقات بود ذاتی و تا بدات اسمانی
 بوده در بی طوفان تلاطم خیز و همایون بلا اینگور خشی حرات بهید این غرضت
 متو کتلا علی الله امکده مقیمار قصب المناب از مینا می اینبال بی زوال شانتظام می
 ربیم و عازم این ناحیه جاد صف قلت اعوان و الفصار هضم اکثر در بی وقت این
 اولک ار ای جهای و کتور رکتای دوران حکلم معکلم چه کورنر بهادر نوبیر نواب لغرت
 او لیا ای دولت اید مدت و رفی حصفور بر نور و آمد اد و تبه کتفه بنهانی کتفه بهید از
 این قوت و مرد می و مر و تظواهر بود عصا کتفه بوسه کتفه ای داد نام از فاضله عاید
 شاهان سپهر اقتدار و عوامین کتورون مدار این حرکات کتفه با عت رواء کتفه
 عباد را می و اما این بلاد لیکو لکه درین روزگار بهادر باشد بسطه شهود بوسه
 خصو صا حشمت امتوت درت مر حمت جنست چتو می کتفه حضرت خود بولت این خلا
 قت بنهانی را چچای برادر مشفق شد و این نبار مند این سلطنت دستکاه را عموی
 مگن پشی خود قرار داده برای این امر ضواء عادل و از ولایت است اکتاب عظمت و
 جلال از لوح کتورون عزت و اقبال لا مع باد

" have refided with our friends the English, and our brother dear
 " as life the vizir of the empire, and during that period we have
 " not failed to folicit from the counfellors of the East-India Com-
 " pany the reftoration of our imperial authority, and the re-eftablifh-
 " ment of our paternal dominions.

" During this interval, from the relaxed ftate of the government,
 " and, in confequence of the arrival of the deceitful Marhattas, and of
 " *Sindiab* (who is chief of the feditious) thofe difturbances and rebel-
 " lions increating in tenfold proportion have augmented the diftreffs
 " of our auguft parent; and notwithstanding the wholefome advice
 " and falutary council given from the throne to the aforefaid chief to
 " conciliate the attachment of the ancient nobility, and extend protec-
 " tion to the diftreffed peafantry (a conduct which, under divine fa-
 " vour, gives fecurity and permanency to empire) that ungrateful
 " chief, regardless of the royal will, has eftablifhed himfelf in con-
 " tinued and unvaried oppofition, until, having by his improper con-
 " duct exasperated the Rajahs and princes of our empire, and particu-
 " larly the moft illuftrious prince of Jynagbur, the pillar of fidelity,
 " Maharajah Pertaub Sing, as likewife the ruler of Joudpote, both of
 " whom are allied by blood to the royal family. Thofe warlike chiefs,
 " uniting to punifh the fource of oppreffion, gave him battle, and de-
 " feated him, fo that, deprived of his office of Ameer Al Omrah, or
 " chief of nobles, he fell at once from the fummit of imperial favour,
 " and was precipitated into the abyfs of annihilation and contempt.

" Amidft thefe viciffitudes of fortune, the machinations of the re-
 " bellious increafed to an extent almoft immeafurable.

" On one fide, Gholaum Caudir Khan (fon of the detefted Afghau
 " Zabita Khan, whofe whole life was employed in confpiring againft
 " the fafety of the ftate) has erected the ftandard of rebellion. His
 " example encouraging others, the difturbances became fo formi-
 " dable as to penetrate even to the threfhold of the imperial palace,
 " fo that our auguft parent was neceffitated to adopt the moft ftren-
 " uous efforts to extinguifh this deftructive fire.

" For this purpofe, he difpatched repeated and urgent commands
 " to this your fuppliant, as likewife to the governor-general of high
 " dignity (Earl Cornwallis) as to our dear brother the vizir of the
 " empire, to come to the affiftance of the imperial court.

" But it appearing that on the arrival of the imperial demand,
 " neither the governor-general or the vizir of the empire had re-
 " ceived your majefty's commands to that effect, they were of
 " confequence constrained to withhold the affiftance required.

" We, therefore, girding the loins of circumfpection with the belt
 " of refolution, and cafting our eyes towards future events, and the
 " mercies of divine providence in this ftormy ocean of our diftreffs,
 " rely on your majefty for the reftoration of our authority; and if
 " your majefty, who adorns the throne of the univerfe, will graciously
 " condefcend to iffue your high commands to the governor-general to
 " effect the reftoration of the royal authority in thefe kingdoms,
 " punifh our rebellious fubjects, and re-eftablifh the auguft houfe of
 " Timoor, fuch conduct will be perfectly confiftent with the dictates
 " of generofity and the ufages of fovereign princes; and finally, the

" refult of this kind interpofition by eftablifhing the repofe of the peo-
 " ple of God, and affording peace and plenty to a diftracted empire,
 " will render your Majefty's name renowned among the princes of
 " the earth.

" As our honoured parent, his imperial majefty, bound by every
 " tie of gratitude, regards your majefty as a brother dearer than life,
 " fo this your fuppliant hopes to be honoured by the endearing appel-
 " lation of your nephew.

" For the reft, may the fun of your majefty's grandeur and pro-
 " fperity be perpetually reflendent in the fphere of glory and aufpi-
 " cious fortune."

The above letter was written at the commencement of the year 1787, previous to the
 prince's departure from Lucknow to Delhi the laft time; though the author has not
 been able to learn from the moft diligent inquiry whether it was ever fent to England,
 but as the fubject-matter of it contains a faithful picture of the wretched ftate of the
 royal family at that period, he has deemed it worthy of infertion.

To Major Oufely, whofe acquifitions in eaftern literature have already
 fo much benefited the Public, the author begs leave to offer his hearty
 thanks for the ufe of the elegant Perfian type of the above letter, with-
 out which affiftance he fhould have fufained much inconvenience.